

Edukacja medialna osób starszych

Izabela Woźniak

Tomasz Woźniak

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Poland

Streszczenie: Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie sytuacji osób starszych w obecnych, cyfrowych czasach. W artykule odniesiono się do kwestii wykluczenia ze społeczeństwa osób, które nie nadążają lub całkowicie przestały udzielać się w cyfrowym świecie. Zwrócono uwagę na kwestie edukacji tych osób, aby mimo wieku, mogły odnaleźć się we współczesnym świecie, aby były pełnoprawnym członkiem społeczeństwa. Ponadto w artykule poruszono kwestię, iż koniec życia zawodowego to nie jest koniec aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym. Poprzez pewne symulacje można osoby w podeszłym wieku odpowiednio zaktywizować do dalszego czynnego uczestnictwa w społeczeństwie.

Słowa kluczowe: osoby starsze, emeryci, aktywizacja, uniwersytety trzeciego wieku, wykluczenie społeczne, wykluczenie cyfrowe, życie bez internetu

Media education of the elderly people

Abstrakt: The subject of this article is to present the situation of older people in the present, digital times. The article refers to the issue of exclusion from society of people who do not keep up or have completely ceased to be involved in the digital world. Attention was focused to the education of these people, so that despite their age, they could find themselves in the modern world

to be a fully-fledged member of society. In addition, the article discusses the issue that the end of working life is not the end of active participation in social life. Through certain simulations, elderly people can be appropriately activated for further active participation in society.

Keywords: older people, activation, university of age, social exclusion, digital exclusion, life without the Internet.

Od samego początku towarzyszy człowiekowi edukacja, czy to nauka mówienia, chodzenia, czy już w późniejszym etapie rozwoju, nauka liczenia, pisania, czytania. Nauka pozwala człowiekowi zdobyć nowe obszary, dzięki nauce człowiek poczynił postęp. W historii zauważyć można wyraźny etap przejścia, od wczesnych lat szkolnych młode społeczeństwo uczy się kolejno poczynając od ery kamienia łupanego, żelaza, itd. To dzięki edukacji kolejne pokolenia zgłębiają wiedzę i ją poszerzają dla kolejnych pokoleń.

Edukacja zatem obejmuje ogół zabiegów kształcących i odpowiadających im czynności poznawczych zorientowanych na osiągnięcie celów rozwojowych¹. Mamy więc do czynienia z wieloma czynnikami w efekcie których następuje proces edukacji osoby. Wśród działań, należy wymienić takie jak kształcenie, socjalizację czy uczenie, ale też nabywanie cech i umiejętności koniecznych do życia w społeczeństwie. Kształcenie można podzielić na kilka rodzajów², takich jak

- ogólne – opanowanie podstawowych umiejętności;
- specjalistyczne – przyswajanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do wykonywania zawodu;- ustawiczne – proces ciągłego doskonalenia kwalifikacji ogólnych;
- równoległe – poprzez różnorodne organizacje;
- korespondencyjne – zaoczne, z dużym naciskiem na samokształcenie;
- stacjonarne – uczestnictwo w zajęciach dydaktycznych;
- nieformalne – świadoma i zorganizowana działalność mająca na celu poszerzenie wiedzy w jednej dyscyplinie.

Pojęcie edukacji, Joanna M. Łukasik definiuje jako zasadniczy składnik i czynnik wysiłków ukierunkowujący społeczeństwo ku rozwojowi oraz

---

¹ M. Malewski, *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Płock: Wydawnictwo Naukowe NOVUM, 2010, s. 46

² *Pedagogika ogólna – podstawowe pojęcia*, http://pedagogika-ogolna.wyklady.org/wyklad/174_pedagogika-ogolna-podstawowe-pojecia-_strona-3.html, [dostęp: 29.03.2019]

kształtowania jego świadomości¹. Autorka zauważa i zwraca uwagę na potrzebę rozwoju społeczeństwa jako całości, a nie tylko edukacji jednoosobowej. Edukacja jest skierowana do jednej osoby, ale ogół osób tworzy już społeczeństwo. I to towarzyszy człowiekowi od pierwszych lat w szkole, gdzie pierwszą społecznością, poza rodziną, jest klasa wraz z rówieśnikami. To wraz z rówieśnikami stawiane są pierwsze kroki w edukacji. Autorka zwraca również uwagę na fakt, aby edukacja stała się inspiracją do działania, do zmiany a nie tylko utrwalaniu przyjętych i zastanych schematów². To równie ważna definicja, gdyż obrazuje pęd do dalszych zmian. Edukacja nie może powielać tylko i wyłącznie utartych prawd, musi wywierać nacisk na ich zmianę poprzez ciągłe ich rozwijanie. Musi być inspiracją dla dalszego działania, aby nie nastąpiła stagnacja. Tak jak edukacja powinna ewoluować, poszerzać swój zakres, tak też powinna inspirować ludzi w każdym wieku, do dalszego aktywnego życia w społeczeństwie, do dalszego zdobywania wiedzy i doświadczenia, niezależnie od ich wieku czy doświadczenia.

Janusz Morbitzer zwraca uwagę na fakt generalizowania, tak jak chirurgia nie może być nauką o skalpelach, tak edukacja wspierana komputerowo nie może być nauką o komputerach³. To faktycznie bardzo często mylone pojęcia. Często słowo „komputer” wiąże się również z pojęciem informatyki, a przecież informatyka to bardzo szeroka gałąź obejmującą swoim zasięgiem bardzo odległe rejony, jednak nie ogranicza się tylko do informatyki jako nauki. Słowo komputerowa, komputer, internet jest obecnie utożsamiane z jednym tylko elementem, a przecież istnieje całe spektrum dostępne dla „zwykłego” użytkownika. Nie trzeba być informatykiem, aby móc korzystać z komputera czy internetu. Tak samo należy przekonywać i edukować seniorów w kierunku edukacji medialnej, czyli również zaznajamianiu ich z komputerem czy smartfonem. Autor zaznacza, że taką edukację należy rozumieć jako proces kształcenia z wykorzystaniem, lub wspieraniem komputerowo. Autor wręcz ostrzega, iż edukacja mimo pozornie czysto technicznego charakteru, jeśli zaniedbana, będzie przynosić bardzo negatywne skutki⁴.

Mirosława Nowak-Dziemianowicz wskazuje na trzy funkcje edukacji, w tym funkcję emancypacyjną, która „umożliwia rozwój, nadawanie sensu,

---

¹ J. Łukasik, *Między szkołą a domem*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009, s. 5

² J. Łukasik, dz. cyt., s. 23

³ J. Morbitzer, *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2007, s. 6

⁴ J. Morbitzer, dz. cyt., s. 109

uzasadnienie własnego działania, umożliwia komunikowanie się ze sobą i z innymi”¹. Poruszono tutaj kwestię komunikacji, jako istotnej roli w edukacji człowieka nieodłącznie związanej z rozwojem. Trudno nie zgodzić się iż to komunikacja jest tym elementem który pozwala na lepsze zrozumienie problematyki, głębsze poznanie świata dookoła. Dzięki komunikacji mamy możliwości edukacji w krótszym czasie. To właśnie komunikacja jest tym elementem, który jest u załączków mediów, bo czym były by media bez możliwości komunikacji się? To właśnie ten element powinien również być czynnikiem aktywizującym seniorów, gdyż tylko komunikacja jest w stanie utrzymać ich w dalszym kontakcie ze społeczeństwem, a jednocześnie utrzymywać seniorów wewnątrz tego kręgu zapobiegając wykluczeniu ich.

Procesu edukacji nie można przypisać tylko i wyłącznie do osób młodych i zawęzać podejmowanych działań do edukacji formalnej. Aleksander Kamiński wskazywał na konieczność rozwijania wśród osób dorosłych zainteresowań, hobby i aktywności społecznej tak, aby można było je kontynuować w okresie starości². Tak więc edukacja dla osób starszych stanowi nie tylko możliwość zdobywania czy też pogłębiania wiedzy, ale staje się formą aktywności, która umożliwia spędzanie czasu w sposób przyjemny, a ponadto stwarza warunki do nawiązywania kontaktów społecznych. Edukacja osób starszych wpisuje się zatem we współczesną koncepcję uczenia ustawicznego³, uczenia się przez całe życie, uzupełnianiu wiedzy i umiejętności, rozwoju cech indywidualnych i społecznych we wszystkich formach. Należy zwrócić uwagę, że ta forma edukacji stała się wymogiem współczesności, skierowaną do każdego człowieka. Dzieje się tak dlatego, gdyż szybkie tempo zmiany technologii wymusza na każdym konieczność zaznajamiania się z kolejnymi systemami komputerowymi, nowymi mediami, czy urządzeniami. Niezależnie od wieku, edukacja jest koniecznością, a nie wyborem. Tym bardziej nie powinien dziwić fakt, że coraz więcej starszych osób poddawanych jest dalszej edukacji, mimo zakończenia życia zawodowego, choć niewątpliwie ciężko jest się im odnaleźć. Należy pamiętać, że współcześni emeryci są z pokolenia, które wyrastało w czasach analogowych. Dalsza edukacja zbliża ich do pozostałej części

---

¹ M. Nowak – Dziemianowicz, *Przystosowanie czy rozwój? Pytanie o cel i jakość edukacji w szkole wyższej*, w: *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, nr. 1 (57), Wrocław: Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, 2012, s. 121

² A. Rudnik, *Edukacja w starości – życzenie czy szansa na przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych?*, w: *Pedagogika społeczna*, Nr 1(63), Rok 2017, Warszawa: Wydawnictwo PEDAGOGICUM, s. 121

³ J. Szłapińska, *Podnoszenie wartości kapitału edukacyjnego pracowników w systemie kształcenia ustawicznego*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2009, s. 13

społeczeństwa, tego cyfrowego. Dzięki edukacji są w stanie zrozumieć nawet najbliższe otoczenie, a to z kolei zapobiega ich wykluczeniu. Jednym z elementów aktywnego starzenia się jest właśnie edukacja, która pełni cztery funkcje: właściwą, zastępczą, społeczną i psychoterapeutyczną¹. Niestety, szybkie tempo zmian często jest powodem odrzucenia poprzez część seniorów technologii. Wśród dorosłych można zatem wydzielić dwie grupy, pierwsza odrzucająca technologię oraz drugą grupę która pozytywnie nastawiona jest do przemian. Osoby przynależne do pierwszej grupy można poznać poprzez częste sformułowania, takie jak „to już nie dla mnie”, „jestem na to za stary”, „to dobre dla młodych”². Dzięki charakterystycznym hasłom, można aktywować seniorów podchodząc do nich w odpowiedni sposób. Należy pamiętać, że podstawą zdefiniowania człowieka jako sprawnego i zdrowego, jest jego funkcjonowanie we wszystkich trzech płaszczyznach – fizycznej, społecznej i psychicznej, łącznie³.

Edukacja medialna

Aby w pełni umożliwić bezpieczne korzystanie z nowoczesnych technologii takich jak komputer, internet konieczna staje się nauka umiejętnego i świadomego korzystania z dobrodziejstw jakie przynosi nam owa technologia. Proces edukacji medialnej, podobnie jak wcześniej wspomniana edukacja, nie może odnosić się tylko do nabycia pewnych umiejętności, one muszą być cały czas udoskonalane. Muszą to być działania, które będą trwały nieprzerwanie, tak jak technologia ulega ciągłym przemianom, tak i edukacja w tym zakresie nie może pozostać na jednym etapie. Edukacja medialna ma na celu przede wszystkim rozpowszechnianie umiejętności świadomego korzystania ze środków masowego przekazu, tak aby można było z nich korzystać w sposób bezpieczny. Użytkownik nowych mediów powinien nabyć umiejętności wyselekcjonowania informacji. Należy zwrócić uwagę na fakt, że osoby z poszczególnych pokoleń w różnorodny sposób postrzegają usługi, jakie oferują nowe media i inaczej z nich korzystają, jednak w każdej grupie wiekowej potencjał jaki one posiadają może być wykorzystywany w sposób niewłaściwy, nieświadomy czy też nie do końca poprawny. Nie oznacza to jednak, że

---

¹ M. Adamczyk, *Edukacja w okresie późnej dorosłości jako forma uczestnictwa społecznego osób starszych*, w: *Starość między tradycją a współczesnością*, red. M. Adamczyk, Kraków: Oficyna wydawnicza „Implus”, 2016, s. 47

² Ł. Tomczyk, *Edukacja osób starszych*, Warszawa: Difin, 2015, s. 101

³ T. Sahaj, *Nowe media w służbie osób niepełnosprawnych fizycznie, intelektualnie i społecznie*, w: *Nowe media i wyzwania współczesności*, red. M. Sokołowski, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2013, s. 101

powinniśmy się ograniczać w korzystaniu z nowoczesnych technologii. Do codziennego życia powinno się włączyć element edukacji, aby móc w pełni korzystać z otaczających nas technologii tak, aby służyły poprawie jakości naszego życia. Jest to w chwili obecnej niezbędny warunek do funkcjonowania jednostki we współczesnym świecie, w przeciwnym razie możemy spotkać się ze zjawiskiem wykluczenia cyfrowego. Trudno nie zgodzić się z twierdzeniem, że senior żyjący w społeczeństwie cyfrowym powinien posiadać odpowiednie kompetencje, wiedzę praktyczną i teoretyczną, która umożliwi mu sprawne, a także bezpieczne, poruszanie się w świecie nowoczesnych technologii. Człowiek w chwili zakończenia pracy zawodowej bardzo często zamyka się w sobie, ogranicza kontakty towarzyskie, zmienia swój styl życia. Nieumiejętność zagospodarowania wolnego czasu staje się przyczyną takich stanów jak apatia, poczucie bezużyteczności czy nudy¹. Poprzez aktywizację seniorów w zakresie kształcenia ustawicznego można zapobiegać ich wykluczeniu społecznemu. Współcześni seniorzy nie dorastali wraz z technologią informatyczną więc nie mieli możliwości zapoznania się z nią w wieku szkolnym, dlatego też powinno się organizować szkolenia, kursy, które pozwolą seniorom na rozwijanie kompetencji medialnych, a co za tym idzie poprawi ich jakość życia. Ponadto, uczestnictwo w zajęciach edukacyjnych wypełnia ich życie codzienne, co zapobiega rutynie i wypełnia ich wolny czas. Łukasz Tomczyk uważa, że nowe media stanowią dla seniorów nie tylko łatwo dostępne źródło informacji, lecz również umożliwiają kontakt z najbliższymi osobami, urozmaicają życie społeczne, rozwijają zainteresowania oraz zaspokajają potrzeby². Nowoczesne technologie umożliwiają szybki i łatwy dostęp do usług takich jak bankowość elektroniczna, udostępnianie wyników badań on-line, wolne miejsca w sanatoriach czy też umożliwiają łatwiejszy dostęp do lekarzy specjalistów poprzez umawianie wizyt bez konieczności wychodzenia z domu. Media obecnie pozwalają również na zaspokojenie podstawowych potrzeb, które są czynnikiem warunkującym życie każdego człowieka. Szczególne dla osób schorowanych, mających problemy z poruszaniem się tak podstawowe czynności jak zakupy spożywcze stają się bardzo dużym problemem. Tymczasem media wychodzą naprzeciw potrzebom, przełamują bariery, umożliwiając seniorom zamówienie artykułów spożywczych z dostawą do

---

¹ P. Woźniak-Chojnacka, *Edukacja medialna seniorów w kontekście rozwijającego się społeczeństwa informacyjnego*, w: *Dyskursy Młodych Andragogów*, red. M. Olejarz, Zielona Góra: Oficyna wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2015, s. 178

² Ł. Tomczyk, *Seniorzy w świecie nowych mediów*, w: *e-mentor*, nr 4(36) / 2010, red. M. Dąbrowski, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2010, s. 55

domu. Mamy tutaj do czynienia z pewnym odsunięciem ich od czynnika fizycznego – spotkania z drugim człowiekiem twarzą w twarz. Pewne ograniczenie jest jednak podyktowane uwarunkowaniem fizycznym. Należy zauważyć, że kontakty fizyczne mogą być w tym przypadku zastąpione przez możliwość wypowiedzenia, przykładowo, na forach internetowych. Wiele osób starszych posiada nie tylko wiedzę praktyczną ale również bogate doświadczenie, dzięki czemu mogą być wartościowym źródłem informacji dla młodszych pokoleń. Osoby takie, udzielając się na forach internetowych budują wokół siebie pewną charyzmę czy autorytet, uznanie społeczne, prestiż, dzięki czemu sami zauważają potrzebę społeczeństwa na kontakt z nimi. Widzą, że mimo wieku i braku życia zawodowego w dalszym ciągu mogą być potrzebni innym. To z kolei buduje w nich samych kolejny bodziec – przynależności społecznej, aby mimo wieku, aktywnie uczestniczyć w życiu.

Rola uniwersytetów III wieku w edukacji medialnej seniorów

Edukacja całożyciowa wymaga zapewnienia edukacji dla każdej grupy wiekowej. Dla seniorów zaczęto otwierać uniwersytety trzeciego wieku. Pierwsze takie uniwersytety powstały we Francji, w roku 1973. Polska była trzecim, po Francji i Belgii krajem, który uruchomił taką instytucję na świecie, a było to już w 1975 roku przy warszawskim Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego¹. Założycielem była prof. Halina Szwarc, doktor nauk medycznych, zajmująca się gerontologią. Najlepiej opisują potrzebę powstania takich uniwersytetów słowa samej założycielki – by dodawać życia do lat, a nie tylko lat do życia². Dzięki placówkom uniwersyteckim seniorzy mają nie tylko możliwość zaznajomienia się z nowymi technologiami, ale również spotkania swoich rówieśników w wymiarze fizycznym. Samo nakłonienie seniorów do opuszczenia domowego zacisza i udanie się na spotkanie innych już jest aktywowaniem ich do działania. Poprzez spotkania, które odbywają się w sposób cykliczny, stawia się przed nimi pewien obowiązek. To z kolei motywuje ich do kolejnych prac nad sobą, nad własną edukacją, którą być może odrzucili lata wcześniej. Ponadto, zaznajomienie ich z nowymi mediami pozwala na nawiązanie więzi z młodszym pokoleniem. Bariera odległości, jak wspomniano w tym artykule, przestaje się liczyć. Dzięki nakłonieniu seniorów do skorzystania z technologii, pokazania im jak należy stawiać pierwsze kroki, sami chętnie podejmują kolejne kroki w kierunku odnowienia więzi rodzinnych.

---

¹ M. Adameczyk, dz. cyt. s. 57

² M. Stanowska, *Rola uniwersytetów trzeciego wieku w edukacji osób starszych*, w: *Starość między tradycją a współczesnością*, red. M. Adameczyk, Kraków: Oficyna wydawnicza „Implus”, 2016, s. 69

Mogą zobaczyć twarze wnuków, które w dzisiejszym czasie poddawane są licznym obowiązkom w postaci dodatkowych zajęć, korepetycji. Dzisiejszy czas dla młodych małżeństw, dla dzieci jest czasem bardzo nasilonym, w ciągłym pośpiechu. Często zapomina się o seniorach, przy czym należy zauważyć, iż telefon komórkowy jest już w każdej rodzinie i jest zawsze przy osobach, nawet w wieku wczesnoszkolnym. Dzieciom dużo łatwiej jest nawiązać więź z dziadkami, o ile będą dostępni na jednym z kilku możliwych komunikatorów. A dziadkowie widząc, a nie tylko słysząc, młode pokolenie, mają kolejny dowód na to, iż życie na emeryturze to nie tylko oczekiwanie na śmierć. To jest kolejny przykład na to, że mogą odnaleźć sens życia, mogą odczuć iż w dalszym ciągu są potrzebni.

Bariera odległości jest tylko jedną z kilku, które seniorzy muszą przezwyciężyć. Niezależnie od uniwersytetów trzeciego wieku, muszą również w domowym zaciszu zmierzyć się z przeszkodami. Łukasz Tomczyk dokonuje podziału przeszkód na twarde i miękkie¹. Miękkie przeszkody to cechy indywidualne, natomiast twarde są związane bezpośrednio z dostępem do sprzętu komputerowego czy podłączenia internetu. Należy zauważyć, że likwidacja jedynie miękkich przeszkód jest niezmiernie trudniejsza czy nawet niemożliwa, bez likwidacji przeszkód twardych. Ciężko sobie wyobrazić seniora, który ubiera się i wychodzi z domu tylko po to, aby w kafejce internetowej poczatować z wnukiem. Natomiast dużo łatwiej wyobrazić sobie seniorów zasiadających przed monitorem w swoim domu, aby na ekranie komputera obejrzeć przekaz online przesłany przez wnuka. Zatem jeśli nie zwalczy się ani miękkich ani twardych przeszkód, wzrasta prawdopodobieństwo wykluczenia cyfrowego. Wykluczenie cyfrowe wynika z 8 stopni, które usystematyzował amerykański badacz społeczeństwa cyfrowego, E. J. Wilson². Są to:

- physical access – określa dostęp fizyczny do infrastruktury informatycznej
- financial access – koszt dostępu do infrastruktury
- cognitive access – wiedza potencjalnego użytkownika, że infrastruktura informatyczna pozwoli odnaleźć to, czego poszukuje. Dotyczy to również wiedzy, iż dana infrastruktura jest dostępna i możliwa do wykorzystania przez użytkownika

---

¹ Ł. Tomczyk, dz. cyt., s. 109

² E.J. Wilson, *The information Revolution and the global digital divide*, W: *The information revolution and developing countries*, The MIT Press, 2004, s. 301

- design access – przystosowanie serwisów czy usług do wykorzystania przez osoby o ograniczonych możliwościach. Dotyczy to również szerokiej grupy osób niepełnosprawnych (słabowidzących). Wygląd stron internetowych powinien być dostosowany do wieku i możliwości potencjalnych odbiorców
- content access – blokowanie dostępności treści, poprzez barierę językową
- production access – lokalne społeczności w krajach rozwijających się, nie dostarczają odpowiednich treści dla swoich użytkowników
- institutional access – blokowanie treści przez instytucje
- political access – blokowanie treści przez rząd

Wymienione stopnie nie zawsze są możliwe do pokonania, jak blokowanie treści przez instytucje. W tak sprecyzowanym punkcie, autor odnosi się do praw autorskich i instytucji blokujących dostęp z uwagi na łamanie tych praw.

Ujęcie edukacji seniorów w piramidzie potrzeb

Poprzez dobrą znajomość i umiejętność posługiwania się nowymi mediami jesteśmy w stanie częściowo zaspokajać swoje własne potrzeby, które są czynnikiem warunkującym życie każdego człowieka. Mówiąc zatem o potrzebach, możemy posłużyć się piramidą potrzeb Abrahama Maslowa¹, który określa pięć podstawowych potrzeb takich jak: samorealizacja, szacunek, afiliacja, bezpieczeństwo, fizjologia. Niektóre z tych potrzeb nie są możliwe do zrealizowania w cyfrowym świecie, chodzi tutaj o potrzeby fizjologiczne, takie jak odżywianie czy oddychanie. O ile sam proces odżywiania jest konieczny do realizacji poza światem cyfrowym, środki do zaspokojenia tej potrzeby mogą być zdobyte poprzez zakupy w sklepie on-line. Pozostałe potrzeby w obecnym czasie mogą zostać zaspokojone poprzez życie w cyfrowym świecie. Należy przy tym zwrócić szczególną uwagę na kwestię bezpieczeństwa. Liczne opracowania w tym zakresie wspominają o możliwościach zamawiania leków on-line, umawiania wizyt lekarskich, czy też sprawdzania wyników badań. Oczywiście, te kwestie również wpływają na poczucie bezpieczeństwa. Liczne opracowania wskazują również na element bezpieczeństwa związany z utrzymywaniem kontaktów z bliską rodziną. W czasach gdy powszechna jest imigracja, głównie ekonomiczna, a obszar imigracji jest znaczny, bardzo często wykraczający poza granice kraju, możliwość utrzymywania kontaktów poprzez komunikatory tekstowe, czy komunikatory video zapewnia również poczucie bezpieczeństwa, bo daje namiastkę domu. Domu rodzinnego, żywego. Nie jednokrotnie dziadkowie mogą uczestniczyć w dorastaniu wnuków, poprzez

---

¹ P. Woźniak-Chojnacka, dz. cyt., s. 180

wideo – rozmowy. To również jest element afiliacji, czyli potrzeby poczucia miłości, przynależności¹. Nie mniej bardzo istotnym elementem bezpieczeństwa ze strony nowych mediów są różnego rodzaju mikroprocesory umieszczone, przykładowo w nierzucającej się w oczy opasce. Mikroprocesory umożliwiają kontrolowanie czy długoterminową rejestrację zmiany tętna, pomiar temperatury, ilość wykonywanych kroków, przypominanie o zażyciu leków, detektor upadków czy przycisk SOS. Wbudowany lokalizator umożliwia dokładne zlokalizowanie seniora². W Krakowie w 2016 roku rozpoczęto testowanie kamizelek do holtera³. Oczywiście, testowanie to dopiero początek, nie mniej tutaj widać jak technologia kieruje się w kierunku seniorów, w kierunku zapewnienia im bezpieczeństwa. Takich możliwości seniorzy do tej pory nie mieli. Systemy nowych technologii badają ich przez całą dobę, zapewniając uruchomienie alarmu w razie wykrycia niebezpieczeństwa. System sam wezwie pomoc, ratując tym samym życie seniora. W niektórych krajach, przykładowo w Japonii, konstruowane są specjalne roboty których zadaniem jest zapewnienie opieki nad osobami starszymi⁴. Również sami producenci elektroniki zaczęli zauważać seniorów w przestrzeni nowych mediów. To z myślą o nich zaczęto produkcję specjalnych telefonów, z dużymi przyciskami i wyraźnymi cyframi, wyświetlaczem ukazującym duże cyfry czy litery, oprogramowaniem pozbawionym wielu funkcji, ale za to bardzo prostych dla osób nie doświadczonych w komunikacji przy użyciu telefonów komórkowych. Stosowanie są kolory i kontrast ułatwiające odczytywanie informacji z ekranu. Ma to dodatkowo szczególne znaczenie przy osobach słabowidzących, niekoniecznie starszych. Wielu producentów dodatkowo wyposażyło swoje urządzenia w moduły lokalizacji, dzięki którym rodzina seniora jest w stanie go zlokalizować.

Bezpieczeństwo seniorów w sieci

Jedną z podstawowych potrzeb człowieka jest potrzeba bezpieczeństwa. Do tej pory wspomniano o dwóch płaszczyznach. Jednak jest jeszcze jedna

---

¹ H. Krystańczuk, *Ewolucja hierarchii potrzeb konsumpcyjnych – zmiana sposobu zaspokajania potrzeb podstawowych oraz dynamiczny rozwój potrzeb wyższego rzędu*, w: *Studia Ekonomiczne regionu łódzkiego*, red. M. Matejun, Łódź: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2013, s. 140

² *Nowoczesne technologie wspierające w opiece*, <https://naszsenior.pl/nowoczesne-technologie-wspierajace-opiece/>, [dostęp: 31.03.2019]

³ I. Hajnosz, R. Radłowska, *Seniorzy testują nowoczesne urządzenia monitorujące stan zdrowia*, w: *wyborcza.pl*, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,21457684,seniorzy-testuja-nowoczesne-urządzenia-monitorujace-stan-zdrowia.html?disableRedirects=true>, [dostęp: 31.03.2019]

⁴ T. Sahaj, dz. cyt., s. 105

płaszczyzna, która poprzez mass media może negatywnie wpływać na seniorów. Kwestia zabezpieczenia ich tożsamości, danych. Wielokrotnie można w mass mediach usłyszeć o włamaniach przez sieci komputerowe, kradzieży danych, kradzieży pieniędzy czy nawet tożsamości. Szeroki dostęp do sieci internetowej zapewnia swobodny dostęp dla każdego człowieka, nie zważając na jego zamiary. Część społeczeństwa wykorzystuje internet do niecnym celów, a najłatwiejszym celem jest najmłodsze i najstarsze pokolenie. Dzieci, mimo że biele posługują się nowymi technologiami, nie rozumieją zagrożeń i zatem są łatwym celem. Przeciwnie jest pokolenie seniorów, które niejednokrotnie rozumie zagrożenie, ale nie ma na tyle wiedzy, aby się uchronić przed tymi zagrożeniami. Ta grupa jest o tyle bardziej interesująca dla internetowych włamywaczy, iż dysponuje pewnym majątkiem i w odróżnieniu od najmłodszego pokolenia ma prawo do pełnego dysponowania swoim majątkiem. Dlatego nie wystarczy jedynie edukować seniorów w kierunku posługiwania się mediami, czy nowymi technologiami. Należy ich również edukować w kierunku zabezpieczenia swojej tożsamości i mienia. Edukacja w tym zakresie jest bardzo trudna, gdyż wymaga takiego przekazania informacji, aby seniorzy nie zostali przestraszeni i nie zrezygnowali z udziału w zajęciach czy z bycia seniorem online. Kolejnym, ale równie ważnym elementem takiej edukacji jest zwrócenie uwagi seniorów na oszustów. Sami oszuści wydają się zdawać sobie sprawę, iż wiele osób nie jest dostępnych w sieci internetowej i posługuje się stosunkowo starymi mediami w celu dotarcia do nich – dla przykładu telefonem. Osoby starsze, często posiadają aparat telefoniczny, stacjonarny. To jeden z elementów który pojawił się za ich życia zawodowego i który mieli czas poznać, w odróżnieniu od komputera. Zatem, ta grupa seniorów pada często ofiarą oszustw „na wnuczka” czy podobnych. Warto zatem zwrócić uwagę młodszego pokolenia na fakt, iż osoby starsze które zostały wykluczone ze świata cyfrowego, wykluczone ze społeczeństwa, nie mają wiedzy ani kontaktu co dzieje się w ich najbliższej rodzinie. Wydaje się, że doskonale wiedzą o tym oszuści, podszywając się pod członków rodziny i wyłudzać większe kwoty pieniędzy. Gdyby seniorzy nie byli pozostawieni poza społeczeństwem, poza rodziną, zapewne wielu seniorów było by w stanie rozpoznać wnuka podczas rozmowy telefonicznej. Skala tego procederu¹, wskazuje jak bardzo ważnym elementem jest bycie członkiem społeczeństwa, a jak dużym zagrożeniem może być pozostawienie seniorów poza tym kręgiem.

---

¹ GazetaPrawna.pl, <https://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1393467,w-wyniku-oszustw-seniorzy-stracili-60-mln-zl.html>, [dostęp: 28.03.2019]

Podsumowanie

Przedstawiona problematyka funkcjonowania seniorów w dzisiejszym, cyfrowym świecie nieustannie powinna być aktualizowana. Tylko poprzez aktywowanie seniorów, można przeciwdziałać różnym zagrożeniom w tym także w sieci. Dodatkowym elementem edukacji medialnej jest pokazanie sensu życia, pokazanie, że emerytura nie jest końcem aktywnego życia. To może być czas odkrywania nowych zainteresowań a także uzupełnienie edukacji o obszar medialny. Aktywowanie zatem seniorów jest również nauką dla najmłodszego pokolenia, które będzie kiedyś w wieku produkcyjnym, a obecnie pracujący staną się emerytami. W niedalekiej przyszłości dojdzie do zmiany pokoleniowej, jeśli współczesne społeczeństwo nie nauczy najmłodszego odpowiedniego traktowania seniorów, sami odczują ten brak. Aby zagwarantować odpowiednie warunki dla seniorów, należy skupić się na proponowanych punktach, dzięki którym może nie zapobiegnie się wykluczeniu, ale w znacznym stopniu się ograniczy. Warto zatem:

- stworzyć programy rządowe ukierunkowane na edukację seniorów;
- opracować i dofinansować zdalne kursy, wprowadzić system wsparcia w miejscu zamieszkania;
- przeprowadzić kampanie społeczne skierowane do osób dorosłych dotyczące edukacji medialnej;
- popularyzować aktywność społeczną przez media,
- stworzyć system wsparcia dla rodzin osób starszych na płaszczyźnie medialnej.

To tylko niektóre wskaźniki mogące być wdrożone w obszar edukacji medialnej, dzięki której osoby starsze mogą być na bieżąco z dobrodziejstwami techniki.

Bibliografia:

A. Rudnik, *Edukacja w starości – życzenie czy szansa na przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych?*, w: *Pedagogika społeczna*, Nr 1(63), Rok 2017, Warszawa: Wydawnictwo PEDAGOGICUM, s. 121

E.J. Wilson, *The information Revolution and the global digital divide*, W: *The information revolution and developing countries*, The MIT Press, 2004, s. 301

H. Krystańczuk, *Ewolucja hierarchii potrzeb konsumpcyjnych – zmiana sposobu zaspokajania potrzeb podstawowych oraz dynamiczny rozwój potrzeb wyższego rzędu*, w: *Studia Ekonomiczne regionu łódzkiego*, red. M. Matejun, Łódź: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, 2013, s. 140

- J. Łukasik, *Między szkołą a domem*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009, s. 5
- J. Morbitzer, *Edukacja wspierana komputerowo a humanistyczne wartości pedagogiki*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2007, s. 6
- J. Szłapińska, *Podnoszenie wartości kapitału edukacyjnego pracowników w systemie kształcenia ustawicznego*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2009, s. 13
- Ł. Tomczyk, *Edukacja osób starszych*, Warszawa: Difin, 2015, s. 101
- Ł. Tomczyk, *Seniorzy w świecie nowych mediów*, w: *e-mentor*, nr 4(36) / 2010, red. M. Dąbrowski, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, 2010, s. 55
- M. Adamczyk, *Edukacja w okresie późnej dorosłości jako forma uczestnictwa społecznego osób starszych*, w: *Starość między tradycją a współczesnością*, red. M. Adamczyk, Kraków: Oficyna wydawnicza „Implus”, 2016, s. 47
- M. Malewski, *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Płock: Wydawnictwo Naukowe NOVUM, 2010, s. 46
- M. Nowak – Dziemianowicz, *Przystosowanie czy rozwój? Pytanie o cel i jakość edukacji w szkole wyższej*, w: *Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, nr. 1 (57), Wrocław: Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, 2012, s. 121
- M. Stanowska, *Rola uniwersytetów trzeciego wieku w edukacji osób starszych*, w: *Starość między tradycją a współczesnością*, red. M. Adamczyk, Kraków: Oficyna wydawnicza „Implus”, 2016, s. 69
- P. Woźniak-Chojnacka, *Edukacja medialna seniorów w kontekście rozwijającego się społeczeństwa informacyjnego*, w: *Dyskursy Młodych Andragogów*, red. M. Olejarz, Zielona Góra: Oficyna wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, 2015, s. 178
- T. Sahaj, *Nowe media w służbie osób niepełnosprawnych fizycznie, intelektualnie i społecznie*, w: *Nowe media i wyzwania współczesności*, red. M. Sokołowski, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2013, s. 101